

УДК 94(4):316.347:323.1:572
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-2-7>

Віктор САК,
 orcid.org/0009-0008-3383-1966
 студент I курсу магістратури
 Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 (Київ, Україна) vitvsak@gmail.com

СКАНДИНАВСЬКИЙ ФАКТОР В ЕТНІЧНІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ НАРОДІВ ЄВРОПИ

Скандинавський фактор базується на розумінні сукупності демографічних, політичних, економічних і символічних впливів Північної Європи доби вікінгів та наступних століть. Він істотно позначився на механізмах формування етнічної ідентичності в різних частинах континенту. У статті розглянуто, як міграції, воєнна мобільність, торгівельні мережі, династичні шлюби й культурні трансфери скандинавів впливали на вироблення колективних уявлень про своє й чуже у середньовічній Англії, Нормандії, на теренах Ірландського моря, в Балтійському регіоні та у Східній Європі. Показано, що скандинавська присутність діяла не лише як зовнішній імпульс, а як каталізатор внутрішньої соціальної консолідації: через інтеграцію еліт, стандартизацію практик влади, символічну апропріацію, а також через повсякденні практики співжиття в змішаних громадах, у містах, на прикордонні, в дружинних середовищах і торгівельних центрах.

Методологічно дослідження спирається на міждисциплінарне поєднання історіографічного аналізу, порівняльно-історичного підходу та інтерпретації матеріальних індикаторів контактів. Наголошено, що етнічна ідентичність у ранньому та високому середньовіччі функціонує як змінна й багаторівнева конструкція: її маркерами можуть бути не лише мова або походження, а й право, конфесійність, політична лояльність, статус і включеність у мережі обміну.

Окрему увагу приділено історіографічним дискусіям про норманський чинник у формуванні політичної спільноти Русі та взаємодії скандинавських і слов'янських компонентів у культурі, ономастиці й матеріальному середовищі. Порівняльний аналіз західно- та східноєвропейських кейсів дозволяє уточнити поняття етнічної ідентичності як результату контактів, конфліктів і комунікаційних просторів, що змінювалися разом із політичними режимами та християнізацією. Доведено, що скандинавський фактор найвиразніше проявлявся у прикордонних і контактних зонах: там виникали гібридні моделі самоопису, а наративи про походження ставали інструментом легітимації влади. Практична значущість роботи полягає у можливості використання запропонованої схеми каналів впливу для навчальних курсів з історії Європи та для критичного аналізу політизованих інтерпретацій минулого, де скандинавське інколи підміняє складні процеси внутрішнього розвитку.

Ключові слова: вікінги, скандинави, етнічна ідентичність, етногенез, контактні зони, Нормандія, культурний трансфер.

Viktor SAK,
 orcid.org/0009-0008-3383-1966
 Master's Degree, Department of International Relations and Foreign Policy,
 Educational and Scientific Institute of International Relations of
 Taras Shevchenko National University of Kyiv,
 (Kyiv, Ukraine) vitvsak@gmail.com

THE SCANDINAVIAN FACTOR IN THE ETHNIC IDENTITY OF THE PEOPLES OF EUROPE

The Scandinavian factor is understood as a set of demographic, political, economic, and symbolic influences originating in Northern Europe during the Viking Age and the subsequent centuries. It significantly affected the mechanisms through which ethnic identities were formed in different parts of the continent. This article examines how Scandinavian migrations, military mobility, trade networks, dynastic marriages, and cultural transfers shaped collective notions of “self” and “other” in medieval England, Normandy, the Irish Sea zone, the Baltic region, and Eastern Europe. It is shown that Scandinavian presence operated not only as an external impulse but also as a catalyst of internal social consolidation – through the integration of elites, the standardization of practices of rule, symbolic appropriation, and everyday forms of coexistence within mixed communities in towns, borderlands, retinue-based milieus, and trading centres.

Methodologically, the study relies on an interdisciplinary combination of historiographical analysis, a comparative-historical approach, and the interpretation of material indicators of contact. It is emphasized that ethnic identity in

the Early and High Middle Ages functioned as a fluid and multi-layered construct: its markers could include not only language or origin, but also law, confessional affiliation, political loyalty, status, and embeddedness in networks of exchange.

Special attention is paid to historiographical debates on the Norman factor in the formation of the political community of Rus' and to the interaction of Scandinavian and Slavic components in culture, onomastics, and the material environment. A comparative analysis of Western and Eastern European cases makes it possible to refine the concept of ethnic identity as an outcome of contacts, conflicts, and communicative spaces that changed along with political regimes and Christianization. It is argued that the Scandinavian factor was most clearly manifested in frontier and contact zones, where hybrid models of self-description emerged and narratives of origin became instruments for legitimizing power. The practical value of the study lies in the possibility of using the proposed scheme of channels of influence in university courses on European history and for the critical analysis of politicized interpretations of the past, in which "the Scandinavian" sometimes substitutes for the complex processes of internal development.

Key words: Vikings, Scandinavians, ethnic identity, ethnogenesis, contact zones, Normandy, cultural transfer.

Постановка проблеми. Питання про роль скандинавського чинника у формуванні етнічних ідентичностей європейських народів залишається дискусійним з кількох причин. По-перше, сама етнічність у середньовічному суспільстві не має стабільних ознак модерної нації, а тому потребує обережного інструментарію: важливо відрізнити політичну лояльність, конфесійну належність, регіональну ідентичність, статус у соціальній ієрархії та практики походження.

По-друге, скандинавська мобільність IX–XI ст. була багатовекторною: набіги, торгівля, колонізація, найманство та дипломатичні союзи співіснували, а їхні наслідки відрізнялися за регіонами. По-третє, історіографічні дебати (зокрема навколо норманської теорії щодо Русі) часто політизуються, що ускладнює неупереджене прочитання джерел і співвіднесення письмових свідчень із археологічними та антропологічними даними.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні студії скандинавського кола досліджень дедалі частіше виходять за межі дискусії про походження й зосереджуються на тому, як формуються та проявляються маркери ідентичності в умовах контактної взаємодії. Українські праці підкреслюють необхідність критичного прочитання наративів: категорії народ і земля у середньовічних текстах виступають передусім інструментами означення спільноти та легітимації, а не прямими етнічними дефініціями (Жиряков, 2021). Історіографічний аналіз показує змінюваність аргументацій і джерельних пріоритетів у поясненнях походження Русі (зокрема в межах балто-слов'янської теорії), що актуалізує питання методів і критеріїв атрибуції (Кириленко, 2019). Водночас оглядові й проблемні дослідження наголошують на поєднанні наративних свідчень із археологічними даними та компаративними підходами як на базовій умові коректної реконструкції контактів (Жиряков, 2021).

Міжнародна література деталізує механізми контактів у європейських регіонах і показує гібридність як типову рису вікінгського світу. Аналіз матеріальної культури та гендерно маркованих комплексів у середовищі скандинавських поселень в Англії демонструє, що речові комплекси частіше фіксують акультурацію й локальні англо-скандинавські синтети, ніж чисті етнічні межі (Hadley, 2002; Kershaw, 2009). Геномні дані підтверджують різноманітність походжень і високий рівень змішаності, обмежуючи можливості прямої етнічної атрибуції за окремими ознаками (Margaryan et al., 2020), а міжрегіональні порівняння підкреслюють множинність сценаріїв взаємодії та потребу перевіряти висновки на різних регіональних моделях (Price et al., 2022). Важливим доповненням є висновок про роль інституцій і статусу в конструюванні ідентичності (на прикладі варягів у Візантії), що уточнює інтерпретацію етнонімів у джерелах (Benedikz, 2007).

Метою статті є з'ясування механізмів, через які скандинавський фактор впливав на конструювання етнічної ідентичності в різних регіонах Європи, а також визначення спільних рис і відмінностей між західноєвропейськими (Англія, Нормандія, Ірландське море) та східноєвропейськими моделями взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Етнічну ідентичність у середньовічному контексті доцільно розуміти як змінний комплекс самоописів і зовнішніх приписувань, що оформлюються через мову, право, обрядовість, символи влади, наративи походження та практики кордонів. У контактних зонах ці ознаки особливо неоднозначні: вони швидко поєднуються чи змінюються, а лінії «ми/вони» конструюються ситуативно (Price et al., 2022).

Скандинави доби вікінгів діяли саме як агенти контактності. Їхня мобільність створювала мережі, що поєднували Північне море, Атлантику, Балтику, річкові системи Східної

Європи та Візантійський світ (Benediktz, 2007). У таких мережах ідентичність могла бути змінною: скандинавські воїни й купці адаптувалися до локальних режимів, зберігаючи окремі маркери ідентичності і водночас приймаючи місцеві звичаї та традиції (Price et al., 2022; Hadley, 2002).

Важливо підкреслити, що ця змінність ідентичності не означає її довільність. у різних ситуаціях можуть активізуватися різні етнічні маркери. Для воєнної дружини важливішими можуть бути етика статусу та бойова репутація, для торговця – приналежність до мережі довіри й практики договорів, для поселенця – локальна громада і право. Тому скандинавський фактор доцільно описувати як комплекс практик, що змінює правила соціального включення: він розширює горизонт контактів і створює нові «канали» для культурного престижу, через які перетворюються і локальні самоописи (Бондаренко, 2020; 150).

В Англії IX–XI ст. скандинавська присутність сприяла появі особливого соціокультурного поля, яке в історіографії описується як Данелаг. Ідентичність тут виявлялася не лише у протиставленні «данців» та «англів», а й у виробленні спільних правових і господарських практик у межах змішаних громад. Значущими індикаторами є топонімічні комплекси та антропонімія, що фіксують взаємопроникнення культур (Kershaw, 2009).

У межах Данелагу важливою була також роль права як інструменту щоденної інтеграції. Правові норми про землю, спадкування, штрафи та відповідальність не тільки регулювали конфлікти, а й формували уявлення про належність до конкретної територіальної спільноти. У змішаних поселеннях етнічні маркери могли відступати перед локальними: хто визнає місцеве право, хто входить до громадської взаємодопомоги, хто має голос у зборах (Жириков, 2021; 269).

Матеріальна культура у цьому контексті також виступає маркером не лише походження, а й соціального престижу. Прийняття північних елементів могло означати включення до певної моделі статусу, тоді як відмова від них – прагнення до інтеграції в інший символічний порядок. Саме тому англо-скандинавська ідентичність може розглядатися як результат компромісу між локальною традицією, практиками влади та мережевою мобільністю (Лісін, 2016; 19).

Символічний вимір скандинавського фактора проявився у включенні північних

сюжетів до локальної пам'яті: сагові мотиви й англосаксонські хроніки формували образ «північного іншого», який, однак, з часом став частиною спільної історії. Таким чином, скандинавська присутність не зруйнувала англійську ідентичність, а сприяла її переформатуванню на основі нових режимів влади й права (Hadley, 2002).

У Нормандії процес етнічної трансформації демонструє інший механізм: інтеграція скандинавської військової еліти в франкські структури через надання земель, християнізацію та включення до місцевої аристократії. Протягом кількох поколінь відбувається перехід від маркерів «чужих» до формування нормандської політичної й культурної спільноти, яка надалі експортує власну ідентичність.

Скандинавський фактор у цьому випадку швидко перетворився на елемент легітимізаційного нарративу: пам'ять про північне походження використовувалася для підкреслення військової доблесті та автономії, але повсякденні практики управління й культури дедалі більше ставали франкськими.

Для динаміки нормандської ідентичності показовим є те, що скандинавське тут досить швидко втратило функцію повсякденного етнічного маркера і стало радше політичним показником. У короткій перспективі воно підтримувало згуртованість еліти та її право на панування, а в довгій – перетворилося на елемент історичної пам'яті, який можна актуалізувати у нових контекстах. Тому Нормандія демонструє, що скандинавський фактор не лише «додає» новий компонент, а може змінювати сам механізм легітимізації: від етнічного маркування до територіально-політичної ідентичності (Жириков, 2021; 270).

Контактна зона Ірландського моря (Дублін, Острови, Ман) демонструє стійке поєднання маркерів етнічності. Тут ідентичність часто конструювалася як багатомовна й багатоконфесійна, а скандинавське і гельське співіснували в межах родових союзів і міських громад. Показовим є те, що в таких регіонах походження могло бути радше політичним ресурсом, ніж спадковою даністю (Бондаренко, 2020; 249).

Міські центри на кшталт Дубліна формували особливий тип ідентичності, в якому торговельні ролі, доступ до ринків і контроль над гаванню часом були важливішими за чистоту походження. Тут етнічна належність могла проявлятися у виборі патернів, у шлюбних стратегіях, у конфесійних практиках і в символічному

оформленні влади. У такій ситуації ідентичність є радше варіантом можливих самоописів, ніж незмінною ознакою (Жириков, 2021; 270).

Для норсгелського виміру також характерна конкуренція пам'ятей: різні групи могли по-різному описувати минуле, підкреслюючи чи замовчуючи скандинавське походження залежно від політичної доцільності. Це допомагає зрозуміти, чому в джерелах одні й ті самі спільноти можуть з'являтися то як «чужі», то як «свої»: наративи про ідентичність у контактній зоні швидко змінюються разом із балансом сил (Margaryan et al., 2020).

Окремий вимір скандинавського фактора проявляється поза Північною та Західною Європою – у візантійському та, ширше, середземноморському світі. Традиційно цей сюжет асоціюють із варязькою дружиною (варязькою гвардією) у Константинополі та з участю північних найманців у кампаніях імперії. У цьому випадку важливо не лише те, що скандинави фізично переміщувалися на тисячі кілометрів, а й те, що вони входили до інституційної рамки іншої держави, де етнічне походження переводилося у категорії служби, статусу, присяги й винагороди (Лісін, 2016; 19).

У таких умовах ідентичність стає багатшаровою. Для імперського центру варяги можуть сприйматися як окрема корпорація (професійна група) із власною репутацією, а для самих учасників служби визначальними є практики входження в імперський порядок: прийняття військової дисципліни, доступ до символів влади, нові форми побожності, контакти з багатомовним міським середовищем. Важливо, що тут маркери «свого» та «чужого» формуються не лише на основі походження, а через інституції – хто має право носити певні знаки, хто перебуває в близькості до імператора, хто включений у розподіл трофеїв і земель (Margaryan et al., 2020).

Служба у Візантії також створювала канали зворотного культурного трансферу. Повернення на північ із багатствами, оповідями, реліквіями та пам'яттю про службу могло працювати як ресурс престижу в локальних спільнотах. Відповідно, скандинавська ідентичність у цьому випадку набуває ще одного виміру: вона співіснує з досвідом імперського центру й може бути актуалізована як доказ особливої легітимності, хоробрості або доступу до великого світу (Жириков, 2021; 271).

Вищезазначені практики є важливими і для розуміння східноєвропейських процесів, адже річкові маршрути на південь пов'язували Балтику, Русь і Чорномор'я. Тому варязька

мобільність не розділяється на західну та східну безпосередньо: на рівні конкретних біографій і мереж вона часто утворювала єдиний простір, де змішувалися досвіди служби, торгівлі та дипломатії.

Скандинавський фактор не завершився разом із добою вікінгів; він продовжував діяти як ресурс пам'яті та символ колишньої історії. Після християнізації та інституційної стабілізації держав у Європі прямі етнічні маркери «скандинавськості» у багатьох регіонах слабшали, однак наративи про північне походження зберігалися і могли переозначуватися залежно від потреб еліт і спільнот (Бондаренко, 2020; 250).

У Нормандії, наприклад, пам'ять про північних пращурів могла бути використана як частина історії завоювання та династичної легітимації, тоді як в англійському випадку скандинавська спадщина ставала елементом регіональної відмінності. Для Ірландського моря гібридність перетворювалася на тривалу культурну характеристику прибережних міст, де спільні практики торгівлі та мореплавства підтримували множинність самоописів.

Для Східної Європи використання варязької теми набуло особливої гостроти у модерну добу, коли питання про походження державності та первинну ідентичність перетворювалися на політичний аргумент. Це означає, що аналіз скандинавського фактора має дві площини: середньовічну (як діяли мережі, інституції, символи) і модерну (як про це почали говорити й чому саме так). Розрізнення цих площин дозволяє уникати анахронізмів і бачити, як наукові інтерпретації інколи повторюють логіку політичних міфів (Жириков, 2021; 273).

У ширшому європейському контексті вікінг став одним із найсильніших культурних образів, який легко включається до сучасних ідентифікаційних проєктів. Важливо підкреслити, що ця рецепція не є нейтральною: вона відбирає окремі риси і відкидає інші. Отже, скандинавський фактор діє не лише як історична реальність, а як мовний ресурс опису минулого, що впливає на те, як спільноти уявляють себе в сучасності.

Балтійський регіон і система східноєвропейських річкових шляхів були ключовими каналами транзиту людей, товарів і символів. Скандинави виступали як посередники між північними узбережжями та південними центрами обміну, що впливало на соціальну стратифікацію і локальні практики влади (Бондаренко, 2020; 253).

Для формування ідентичності тут важливо, що мережеві зв'язки створювали нові центри престижу: контроль над шляхом, уміння домовлятися, знання мов і ритуалів гостинності, здатність забезпечити безпеку перевезень. Такі компетенції формували специфічну професійну ідентичність учасників транзиту, яка могла перетинати етнічні межі та поєднувати людей різного походження в одному комунікаційному просторі.

Для Східної Європи центральним аспектом залишається питання про роль скандинавів (варягів) у ранній державності Русі. У сучасних українських дискусіях підкреслюється необхідність відмови від бінарної опозиції «норманісти/антинорманісти» на користь аналізу конкретних механізмів взаємодії: хто саме був носієм скандинавського компонента, які функції він виконував, як швидко відбувалася інкорпорація у місцеве середовище.

Археологічні та культурно-історичні інтерпретації показують, що скандинавський фактор найвиразніше простежується в матеріальних комплексах елітних поховань, у предметах озброєння, знаках статусу та певних формах художнього декору. Водночас ці маркери не тотожні «етнічності» у модерному сенсі: вони

можуть означати моду, статус чи включеність у трансрегіональні мережі (Кіорасак, 2023; 5).

Так само важливий часовий вимір: те, що в IX ст. може сприйматися як «чужинське», у X–XI ст. перетворюється на «звичне» в певних центрах і перестає бути маркером відмінності. Отже, для Русі продуктивно говорити про процеси інкорпорації та локальної адаптації, коли скандинавські елементи стають частиною ширшого руського культурного комплексу (Кіорасак, 2023; 5).

Окремим виміром є наративи про походження: літописні сюжети про запрошення варягів слід розглядати як текстову модель легітимації влади, де етнічні категорії працюють як політичні маркери. У цьому сенсі скандинавський фактор входить до конструювання руської ідентичності передусім через мову престижу та мережеві практики, а не як заміна місцевого населення (Margaryan et al., 2020).

Для систематизації проявів скандинавського фактора доцільно зіставити канали впливу та очікувані ідентифікаційні наслідки (табл. 1).

Нижче подано узагальнювальну схему (рис. 1), яка показує, як саме трансрегіональні зв'язки перетворювалися на ідентифікаційні практики.

Таблиця 1

Канали скандинавського впливу та їхні наслідки для ідентичності в Європі

Канал	Форми взаємодії	Ідентифікаційні наслідки (типові)
Міграції та колонізація	Осілі поселення, змішані шлюби, локальна християнізація	Гібридні спільноти (англо-скандинавські, норс-гелські), нові «ми/вони» у межах регіону
Торгівля та мережі обміну	Портові міста, річкові маршрути, ремісничі стилі	Спільні мережеві ідентичності купців/воїнів, престижні культурні коди
Військова мобільність і найманство	Дружини, варязькі загони, служба в чужих правителів	Підсилення елітної ідентичності, поява трансрегіональних моделей легітимації
Династичні шлюби та дипломатія	Шлюбні союзи, титулатура, культ святих	Перенесення символів влади, оновлення генеалогій та оповідей про походження
Наративи й пам'ять	Літописи, хроніки, саги, легенди	Символічне конструювання півночі як ресурсу (міф про походження, образ героя)

Джерело: складено автором.

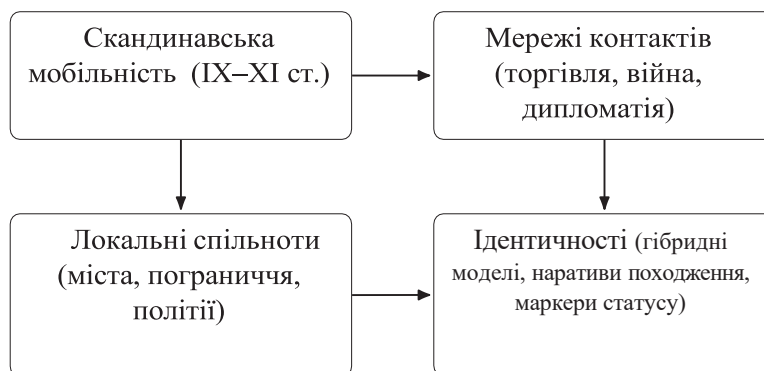

Рис. 1. Схема дії скандинавського фактора у формуванні ідентичності

Отже, скандинавський фактор проявлявся не в одному доміантному вимірі, а через кілька взаємопов'язаних каналів – міграційно-колонізаційний, торговельно-мережевий, військово-службовий, династично-дипломатичний і нарративно-меморіальний. У кожному з них механізми взаємодії різні, але підсумок зводиться до спільного: формуються нові моделі самоопису, де етнічність працює як поєднання практик, статусних маркерів і символічних ресурсів, а не лише як походження. Саме тому типові наслідки в таблиці закономірно повторюються у вигляді змішаних спільнот, мережевих ідентичностей, посилення елітних моделей легітимації та конструювання образу півночі як престижного нарративу.

Скандинавська мобільність IX–XI ст. сама по собі не створює ідентичність напряду, а запускає ланцюг посередників – мережі контактів та локальні спільноти, у межах яких і виникають конкретні ідентифікаційні практики й результати. Схема, таким чином, пояснює, чому наслідки могли бути різними за інтенсивністю та тривалістю: від швидкої асиміляції окремих груп до довготривалої гібридності в контактних зонах, де мережі й локальні інституційні умови підсилювали взаємовплив.

Висновки. Скандинавський фактор у формуванні європейських етнічних ідентичностей варто бачити не як один сильний вплив, а як цілу мозаїку різних контактів і практик, пересувань людей, служби у війську, торгівлі, колонізації, наслідування моди та входження в політичні

союзи. У кожному регіоні ці процеси склалися по-своєму, тому й наслідки були різні: десь еліти швидко вливалися в місцеве середовище, а десь у прикордонних і портових просторах довго трималися змішані моделі співжиття, де «свої/чужі» визначалися радше через звички, право, символи статусу й щоденні правила взаємодії, ніж через походження як таке. Найпомітніше це працювало там, де скандинави приходили у вже «перехрестя» маршрутів і кордонів – у зони активної торгівлі, політичної конкуренції та релігійних змін.

Західноєвропейський досвід також підказує, що скандинавська спадщина могла перетворюватися на зручний інструмент легітимації: у Данелазі через особливі правові звичаї та локальну культуру, у Нормандії через пам'ять про «північне» походження, яка згуртувала еліту й підсилювала її претензії на владу. Але для Східної Європи, зокрема Русі, важливо уникати простих формул на кшталт «скандинави створили державність» або «їхній вплив нульовий». Тут реальність була тоншою й багатошаровою. Набагато корисніше розглядати конкретні механізми включення: як працювали дружини у воєнно-політичних практиках, як діяли торгіві й дипломатичні мережі та як ці контакти відбилися в джерельних оповідях. А коли до цього додати археологію, ономастику та біоантропологію, стає простіше не плутати міграцію з культурним запозиченням чи статусною модою і не ототожнювати автоматично «північні» речі з етнічністю у сучасному розумінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Г. Взаємовпливи між норманськими та слов'янськими військовими традиціями. «Воїни у вовчих шкурах» у війську Київської Русі в період великих війн 60–70-х рр. X століття. *Українознавство*. 2020. № 2 (75). С. 146–157. DOI: 10.30840/2413-7065.2(75).2020.204718.
2. Жиряков К. «Епоха вікінгів»: сутність та основні підходи до вивчення. *Eminak*. 2021. № 2 (34). С. 267–276. DOI: 10.33782/eminak2021.2(34).533. URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/download/533/355/> (дата звернення: 25.01.2026).
3. Кідонь В. В. Русь у середньовічних нарративних джерелах: категорії «народ» і «земля» як маркери ідентичності. *Українознавство*. 2024. № 1 (90).
4. Кириленко С. Балто-слов'янська теорія походження Русі: історіографія проблеми. *Література та культура Полісся*. 2019. № 94. 31 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kyrylenko_Serhii/Balto-slovianska_teoriia_pokhodzhennia_Rusi_istoriografii_problemy/ (дата звернення: 27.01.2026).
5. Кіорсак В. Русько-скандинавські історичні зв'язки як чинник розвитку колективних уявлень про Схід у середньовічних ісландських джерелах. *Сіверянський літопис*. 2023. № 2. С. 5–18. DOI: 10.58407/litopis.230201.
6. Лісін Д. Скандинавські вікінги в Ірландії та Шотландії: соціально-економічні та військово-політичні аспекти взаємовідносин (друга половина VIII – початок XI ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2016. URL: <https://dspace.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6088/Are.pdf> (дата звернення: 26.01.2026).
7. Лісін Д. Українська та зарубіжна історіографія про вплив вікінгів на розвиток ранньої державності у сусідніх народів на прикладі ірландського суспільства. *Княжа доба: історія і культура*. 2013. Вип. 7. С. 246–255. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/documents/?newsid=510> (дата звернення: 28.01.2026).
8. Щодра О. Скандинавський міф про утворення Русі та історична основа легенди про заснування Києва. *Право України*. 2025. № 1. С. 56–69. DOI: 10.33498/lopu-2025-01-056.
9. Щодра О. Утворення Києво-Руської держави і становлення Руської імперії (за повідомленнями «Повісті временних літ» і Бертинських анналів). *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. 2024. Вип. 25. С. 35–47. DOI: 10.30970/fhi.2024.25.4520.

10. Benedikz B. S. *The Varangians of Byzantium*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. DOI: 10.1017/CBO9780511562365.
11. Hadley D. M. *Ethnicity and Identity in Context: The Material Culture of Scandinavian Settlement in England*. *Early Medieval Europe*. 2002. Vol. 11, № 2. DOI: 10.1111/1468-0254.00100.
12. Kershaw J. *Culture and Gender in the Danelaw: Scandinavian and Anglo-Scandinavian Brooches*. *Viking and Medieval Scandinavia*. 2009. Vol. 5. DOI: 10.1484/J.VMS.1.100682.
13. Margaryan A. et al. *Population genomics of the Viking world*. *Nature*. 2020. Vol. 585. DOI: 10.1038/s41586-020-2688-8.
14. Price N., Hedenstierna-Jonson C., Zachrisson T. (eds.). *Crossing the Maelstrom: New Perspectives on the Viking Age in the Irish Sea Region*. *Journal of the North Atlantic*. 2022. DOI: 10.1007/s10814-021-09163-3.

REFERENCES

1. Bondarenko, H. (2020). Vzaiemovplyvy mizh normanskymy ta slovianskymy viiskovymy tradytsiiamy. “Voyny u vovchykh shkurakh” u viisku Kyivskoi Rusi v period velykykh viin 60–70-kh rr. X stolittia [Interactions between Norman and Slavic military traditions. “Warriors in wolf skins” in the army of Kyivan Rus during the great wars of the 960s–970s]. *Ukrainoznavstvo*, 2(75), 146–157. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.2\(75\).2020.204718](https://doi.org/10.30840/2413-7065.2(75).2020.204718) [in Ukrainian]
2. Zhyriakov, K. (2021). “Epokha vikinhiiv”: sutnist ta osnovni pidkhody do vyvchennia [“The Viking Age”: Essence and main approaches to its study]. *Eminak*, 2(34), 267–276. [https://doi.org/10.33782/eminak2021.2\(34\).533](https://doi.org/10.33782/eminak2021.2(34).533) [in Ukrainian]
3. Kidon, V. V. (2024). Rus u serednovichnykh naratyvnykh dzherelakh: katehoriia “narod” i “zemlia” yak markery identychnosti [Rus’ in medieval narrative sources: The categories of “people” and “land” as identity markers]. *Ukrainoznavstvo*, 1(90). [in Ukrainian]
4. Kyrylenko, S. (2019). Balto-slovianska teoriia pokhodzhennia Rusi: istoriografiiia problemy [The Balto-Slavic theory of the origin of Rus’: Historiography of the problem]. *Literatura ta kultura Polissia*, 94, 31 p. [in Ukrainian]
5. Kiorsak, V. (2023). Rusko-skandynavski istorychni zviazky yak chynnyk rozvytku kolektyvnykh uiaвлен pro Skhid u serednovichnykh islandskyykh dzherelakh [Rus’-Scandinavian historical ties as a factor in the development of collective images of the East in medieval Icelandic sources]. *Siverianskyi litopys*, 2, 5–18. <https://doi.org/10.58407/litopis.230201> [in Ukrainian]
6. Lisin, D. (2016). Skandynavski vikinhy v Irlandii ta Shotlandii: sotsialno-ekonomichni ta viiskovo-politychni aspekty vzaiemovidnosyn (druha polovyna VIII – pochatok XI st.) [Scandinavian Vikings in Ireland and Scotland: Socio-economic and military-political aspects of relations (late 8th – early 11th centuries)] (Extended abstract of PhD dissertation). Lviv. [in Ukrainian]
7. Lisin, D. (2013). Ukrainka ta zarubizhna istoriografiiia pro vplyv vikin-hiv na rozvytok rannoii derzhavnosti u susidnykh narodiv na prykladi irlandskoho suspilstva [Ukrainian and foreign historiography on the influence of Vikings on the development of early statehood among neighboring peoples: The case of Irish society]. *Kniazha doba: istoriia i kultura*, 7, 246–255. [in Ukrainian]
8. Shchodra, O. (2025). Skandynavskiy mif pro utvorennia Rusi ta istorychna osnova lehendy pro zasnuvannia Kyieva [The Scandinavian myth of the formation of Rus’ and the historical basis of the legend of Kyiv’s foundation]. *Pravo Ukrainy*, 1, 56–69. <https://doi.org/10.33498/louu-2025-01-056> [in Ukrainian]
9. Shchodra, O. (2024). Utvoriennia Kyievo-Ruskoii derzhavy i stanovlennia Ruskoii imperii (za povidomlenniamy “Povisti vremennykh lit” i Bertynskyykh annaliv) [The formation of the Kyivan Rus’ state and the emergence of the Rus’ empire (according to the Primary Chronicle and the Annals of St. Bertin)]. *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu*, 25, 35–47. <https://doi.org/10.30970/fhi.2024.25.4520> [in Ukrainian]
10. Benedikz, B. S. (2007). *The Varangians of Byzantium*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511562365>
11. Hadley, D. M. (2002). *Ethnicity and identity in context: The material culture of Scandinavian settlement in England*. *Early Medieval Europe*, 11(2). <https://doi.org/10.1111/1468-0254.00100>
12. Kershaw, J. (2009). *Culture and gender in the Danelaw: Scandinavian and Anglo-Scandinavian brooches*. *Viking and Medieval Scandinavia*, 5. <https://doi.org/10.1484/J.VMS.1.100682>
13. Margaryan, A., et al. (2020). *Population genomics of the Viking world*. *Nature*, 585. <https://doi.org/10.1038/s41586-020-2688-8>
14. Price, N., Hedenstierna-Jonson, C., & Zachrisson, T. (Eds.). (2022). *Crossing the maelstrom: New perspectives on the Viking Age in the Irish Sea region*. *Journal of the North Atlantic*. <https://doi.org/10.1007/s10814-021-09163-3>

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

